

QADIMGI MESOPATAMIYA

SHDPI TARIX KAFEDRASI O'QITUVCHISI **Bobojonov Behruz**

SHDPI 2-KURS TALABASI **Otamurodov Doniyorbek**

SHDPI 1-KURS TALABASI **Toshtemirov Abduvalixon**

SHDPI 1-KURS TALABASI **Egamberdiyeva Shirin**

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada Qadimgi Mesopatamiyaning tarixi madaniyati, kimlar tomonidan boshqarilganligi haqida yozilgan. Shuningdek maqolada qadimgi xalqlarning rivojlanishi paydo bo'lishi berib o'tilgan, biz Mesopatamiya orqali tarixga bir nazar tashlaymiz va shu orqali tarixning qanchalik qiziqarli fan ekanligini ham tushunib yetamiz biz tug'ilishimizdan oldin qanday voqealar bo'lib o'tganini bilib olamiz.

Kalit so'zi: Shummer, Akkad, Mesopatamiya, Frot, Dajla, Uruk, Eron, Armaniston, Suriya, Fors qo'ltig'i

АННОТАЦИЯ: В этой статье рассматривается история и культура Древней Месопотамии, а также кто ею управлял. Также в статье представлены процесс развития и появления древних народов. Мы обращаемся к истории через Месопотамию, и таким образом понимаем, насколько увлекательной наукой является история. Мы узнаем, какие события происходили до нашего рождения.

Ключевое слово: Шумер, Аккад, Месопотамия, Евфрат, Тигр, Урук, Иран, Армения, Сирия, Персидский залив

ABSTRACT: This article discusses the history and culture of Ancient Mesopotamia, as well as who ruled it. The article also highlights the development and emergence of ancient civilizations. By exploring Mesopotamia, we gain an insight into history and realize how fascinating a subject history is. We learn about the events that occurred before our birth.

Keyword: Sumer, Akkad, Mesopotamia, Euphrates, Tigris, Uruk, Iran, Armenia, Syria, Persian Gulf

Kirish.:Qadimgi Mesopatamiya yunoncha so'zdan olingan bo'lib " ikki daryo oralig'i" degan manoni bildiradi. Mesopatamiya shimolda Armaniston tog'lari bilan janubda Fors qo'ltig'igacha sharqda esa Eroning tog'li viloyatlari g'arbda esa Suriya Mesopatamiya cho'llarigacha cho'zilib ketgan va ikki daryo oralig'i Frot va Dajla daryolari hisoblangan. Mesopatamiya hududi hozirgi Iroq hududiga tog'ri keladi. Mesopatamiya iqlimi shimolda va janubda bir xil bo'lmaydi. Shimolda quruq subtropik bo'ladi. Qishda bazida qor yog'adi bahor kuzda yomg'ir yog'adi. Mesopatamiyada xurmo palmasi muhim ro'l o'ynaydi. Sarboning aytishicha uning 360 xil foydali hususiyatlar bor. Uzum va mevali daraxtlar ko'p tariq polb qanop bodiring sarimsoq baqlajon oshqovoq loviya ko'p yetishtiriladi Mesopatamiya bazan tamaddun beshigi deb atalgan, bunga sabab bu mintaqada Shumerlar, Akkad, Bobil va Ossuriya saltanatlari bo'lganligidir Mesopatamiya miloddan avvalgi 5000-yilda paydo bo'lgan, ammo ba'zi olimlar mil. avv. 3500-yilda bo'lgan deb takidlanadi

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA:Qadimgi Mesopatamiya sivilizatsiyasi rivojlanish markazi janubda qadimgi Bobilda joyashgan Bobilning shimoliy qismida Akkad janubda Shumerlar deb atalgan. Shimoliy mesopatamiya notekis tepaliklardan iborat cho'l qismida Ossuriya joylashgan, deb aytilgan manbalarda Shuxrat Ergashevning yozishicha

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

DEKABR

ANDIJON, 2024

Shumerlar mil avv. IV ming yilning ikkinchi yarmida Mesopotamiya hududida paydo bo'lgan asta-sekin mesopotamiyani shimolda hozirgi Bog'dod shahri atroflarni janubda Fors qo'ltig'igacha egalashgan. [1]

Mesopotamiya tabiiy sharoiti haqida gapirganda u yerda suniy sug'ormadan, foydalanishgan foydali o'simliklardan foyalanish va ularni o'stirishganlar. Qadimgi Sharq xalqlari hayotining umumiy tasvirini berish dastlabki qadimgi grek tarixchisining harakat qilishgan. Mashhur tarixchi grek olimi "Tarix otasi" Geradot hisoblanadi u eramizdan avvalgi V asrda uzining eng katta tarixiy asarida birinchi marta Qadimgi Sharq xalqlari tarixining ocherkini yozgan, bu ochirikning ko'p qisimdan iborat bulgan deb aytilgan [2]

Mesopotamiyada asosan mil.avv.VI ming yilliklar o'rtalarida Shimoliy Mesopotamiyada Xassun madaniyatlari rivojlanadi mil avv. VI ming yillik oxrida- III ming yillik boshlarida jamdat nasr madaniyati davrida mis va qalay mehnat qurollari ishlatila boshladi. Mil. avv. IV ming yillikda Mesopotamiyaning janubida shumerlar kelib o'rnashadi. Mil. avv. III ming yillikda Mesopotamiyaning janubida shumerlar, Dajla va Frot daryolarining o'rta oqimida akkad, shimoliy xurrit xalqlari jamoa davridan davlat va jamiyatga o'ta boshladilar. Qo'shni jamoa urug' jamolari dehqonchilik bilan shug'ulini, ma'lum bir hududlarini egalab, o'zlarining kichik-kichik davlatlarni tuzdilar.

Qulchilik munosabatlari rivojlanadi. Urushlar qulchilik manbai bo'lgan. Qullar begona mamlakat erkagi (ayoli) deb yozilgan ideogrammalar bizgacha yetib kelgan. Qullar xo'jalikning turli sohalarida ishlatilgan. Ibadatxonalarda qul mehnatidan foydalanilgan. Qullar soni podsho, ibodatxona xo'jaligida o'rtacha 100-200 ni tashkil qilgan. Xususiy xo'jalik- da 1-3 ta, podsho xo'jaligida bir necha o'n qul bo'lgan. Taxminlarga ko'ra, Lagash davlatida 80-100 ming erkin kishiga 30 ming qul, Shuruppakda 30-40 ming erkin kishiga 2-3 ming qul to'g'ri kelgan. Qullar 15 sikldan 23 sikl kumushgacha sotilgan (1 sikl - 8 gramm). Shumer jamiyatida qullardan tashqari, o'z yeri bo'lmagan yoki yeridan ajralganlar, boshqa jamoalardan kelganlar, kambag'al oilaning kichik a'zosi, ibodatxonaga bag'ishlangan qaram kishilar ko'p bo'lgan. Bunday qaram kishilar ibodatxona va xususiy xo'jaliklarda qullar qatorida mehnat qilganlar, deb aytib o'tilgan Ravshan Rajabov "Jahon tarixi" kitoblarida. Ilk sulola davrida Shumer jamiyatining hukmron qatlamini boyib ketgan dehqonlar, urug' oqsoqollari, kohinlar va harbiy boshliqlar tashkil qilgan ekan. Ular yaqin kelajakdagi zodagonlar, amaldorlar, saroy a'yonlari qatlamining ilk vakillari edi. Mayda ishlab chiqaruvchilar qatlamini kichik yer ulushiga ega bo'lgan hududiy va katta oilalarga birlashgan oddiy jamoachilar tashkil qilgan. [3]

Shumerlar erishgan farovonlik mintaqaga turli xil ko'chmanchi qabilalarni olib keldi. Simet kelib chiqishi bo'lgan bu xalqlar orasida arablar, ibroniylar va suriyaliklar bo'lgan. Bosqinlar miloddan avvalgi 2500-yildan boshlab doimiy bo'lgan. va ular tez orada shumerlardan siyosiy ustunlikni qo'lga kiritishga muvaffaq bo'lishdi. Miloddan avvalgi 3000-yillarda Mesopotamiyaning shimoliy qismiga ko'chish to'liqlari yetib kelgan. Natijada, amoritlar kabi guruhlar, shu jumladan finikiyaliklar, ibroniylar, aramiyaliklar va akkadiyaliklar, ya'ni ko'proq ahamiyat kasb etgan simet xalqlari yaratildi. Miloddan avvalgi 1350-yillarda akkadlar Kish shahrini bosib oldilar. Keyinchalik, Sargon boshchiligida ular Agade nomli yangi poytaxtga asos solishdi va Shumerning qolgan shaharlarini bosib olishga kirishdilar. Ushbu fathdan keyin Akkad imperiyasi tarixda birinchi bo'ldi. Mintaqadagi siyosiy beqarorlik Sargon vafotidan keyin imperiyaga ta'sir ko'rsatdi. U orasida ajralib turadigan merosxo'rlar ko'plab qo'z'olonlarga duch kelishlari kerak edi. Shunga qaramay, Sargonning nabirasi Naram-Sin o'z hukmronligini boshqa shahar-shtatlar hisobidan[4]

Shumer shahar-davlatlari akkadiyaliklarga qarshilik ko'rsatishga muvaffaq bo'lishdi. Ular orasida Uruk, eng muhimlaridan biri. Yodgorlik lavhasiga ko'ra, u Shumer hokimiyatining qisqa

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

DEKABR

ANDIJON, 2024

vaqt ichida qayta tiklanishiga boshchilik qilgan Utu-gigal ismli Uruk qiroli edi. Miloddan avvalgi 2100-yilga kelib, monarx Shumer erlarida oʻrnashgan Gutilarni magʻlub etdi. Ur shahridan boʻlgan yana bir Shumer qiroli oʻz navbatida Utu-gigalni magʻlub etdi. Bu Urga Urukni Uygʻonish deb atalgan davrda Urukni mintaqadagi eng qudratli shahar sifatida tan olishga imkon berdi. Avvalgi voqealardan farqli oʻlaroq, Ur monarxlari Sargonning Akkad imperiyasi davrida qilgan ishlari tasvirida markazlashgan Shumer hokimiyatini yaratishga harakat qildilar. Bundan tashqari, ular oʻz hududlari akkadiyaliklarnikidan oshib ketguncha fath kampaniyasini boshladilar. Ushbu bosqich miloddan avvalgi 2003-yil, Arabistondagi amoritlar gʻoliblari shumerlarni magʻlubiyatga uchratganda tugagan [5]

Xulosa

Qadimgi Mesopotamiya insoniyat tarixida muhim rol oʻynagan sivilizatsiyadir. Dajla va Furot daryolari oraligʻida joylashgan bu mintaqa, dastlabki shahar-davlatlarning vujudga kelishi, yozuv tizimining ixtiro qilinishi va ilk qonunlar toʻplamlarining yaratilishi bilan mashhur. Mesopotamiya madaniyati nafaqat iqtisodiy va siyosiy tizimlarni rivojlantirishda, balki ilm-fan, sanʼat va adabiyot sohalarida ham katta yutuqlarga erishgan. Bu sivilizatsiya insoniyat taraqqiyotiga katta hissa qoʻshgan va uning izlari bugungi kunga qadar saqlanib qolgan. Bundan kelib chiqib mesopotamiya eng qadimgi tarixga boy shahar hisoblanadi

Foydalangan adabiyotlar:

1. Shuxrat Ergashev “Qadimgi sivilizatsiya” Toshkent-2016
2. B. I. Avdiev “ Qadimgi sharq tarixi “ Toshkent -1964
3. Ravshan Rajabov “ Jahon tarixi”
4. Bottero, Jan (1995-yil 15-iyun). Mesopotamiya: yozish, fikrlash va xudolar. Bahrani, Zaynab tomonidan tarjima qilingan; Van de Mierop, Mark. Chikago universiteti matbuoti.
5. Edzard, Dits Otto; 2004. Geschichte Mesopotamiens. Von den Shumerern bis zu Alexander dem Großen, Myunchen,
6. Begaliyev, N., Xumoyun, A., & Shahlo, S. (2024). RTA OSIYO GIDROTEXNIKA INSHOOTLAR TARIXI SARDOBA VA KORIZLAR MISOLIDA. *UNIVERSAL JOURNAL OF LAW, FINANCE AND APPLIED SCIENCES*, 2(9), 57-62.
7. Бегалиев, Н. (2024). БУХОРО–ҚАРИШИ САВДО ЙЎЛИДА ЖОЙЛАШГАН САРДОБАЛАР. *Science and innovation*, 3(Special Issue 3), 141-144.
8. Begaliyev, N. X. (2022). ETNOLOGIK TADQIQOTLARDA TERMINOLOGIYA MUAMMOSI. *Oriental Journal of Social Sciences*, 2(2), 69-72.
9. Otamurodov, D. (2024). IMOM BUXORIY - BUYUK MUHADDIS ALLOMA. *YANGI O‘ZBEKISTONDA MILLIY TURIZM ISTIQBOLLARI*, 1(01).
10. Sobit, K. (2023). THE LAUNCH OF SPIRITUAL AND EDUCATIONAL EVENTS IN THE NEIGHBORHOODS OF SHAHRISABZ CITY. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 6(1), 398-401.
11. Sunnatovich, Q. I., & Sobit, K. (2023). VARGANZA QISHLOG‘IDAN TOPILGAN YODGORLIKLAR TARIXI (I-XV ASRLAR). *JOURNAL OF SCIENCE, RESEARCH AND TEACHING*, 2(9), 33-35.
12. Bobokulovna, Q. F. (2024). RESPUBLIKA “TADBIRKOR AYOL” UYUSHMASINING AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOLANTIRISHDAGI ROLI. *TADQIQOTLAR. UZ*, 35(1), 111-113.
13. Qanoatova, F. (2024). TURIZM RESURLARINI SHAKLLANTIRISHDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINING AHAMIYATI. *YANGI O‘ZBEKISTONDA MILLIY TURIZM ISTIQBOLLARI*, 1(01).
14. Tolibov, N. (2024). EKOTURIZM SOHASIDA TARIXIY JOYLAR VA

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

DEKABR

ANDIJON, 2024

OBIDALARNING AHAMIYATI. YANGI O‘ZBEKISTONDA MILLIY TURIZM ISTIQBOLLARI, 1(01).

15. Nurillaevich O. B. et al. Factors Of The Formation Of Ecological Culture In The Education And Training System //Journal of Pharmaceutical Negative Results. – 2022. – C. 984-989.

16. Aralovna O. G. et al. Ecological globalization and its social place in the globalization system of processes //Journal of Survey in Fisheries Sciences. – 2023. – T. 10. – №. 1S. – C. 5000-5006.

17. Ayonovna A. S. The Need for the Formation of Environmental Education and Upbringing in Young People in the Conditions of Environmental Globalization //Global Scientific Review. – 2023. – T. 13. – C. 7-10.

18. Ayonovna A. S., Xudoyberdi o‘g‘li P. L. EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA EKOLOGIK OMIL TUSHUNCHASI ‘ //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 40. – №. 4. – C. 135-139.

19. Ayonovna A. S., Xudoyberdi o‘g‘li P. L. EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA EKOLOGIK OMIL TUSHUNCHASI ‘ //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 40. – №. 4. – C. 135-139.

20. Otamurodov, D. (2024). IMOM BUXORIY - BUYUK MUHADDIS ALLOMA. YANGI O‘ZBEKISTONDA MILLIY TURIZM ISTIQBOLLARI, 1(01).